

Treinen stoppen er nauwelijks nog. Veel voormalige NS-stations hebben een andere functie gekregen: bedrijf, museum, atelier, kerk. Aflevering 6: het adviesbureau B&T in het Friese Tzummarum.

Door Caspar Janssen Foto Harry Cock

Parel voor alle Tzummarummers

Wandelaars en fietsers komen regelmatig binnenlopen bij het kantoorpand van B&T Begeleiding en Training in het Friese Tzummarum. 'Dan staat er opeens iemand naast me die vraagt of het museum open is', zegt Merlijn Tishauser van B&T. Het voormalige station van Tzummarum is dan ook een plaatje. Het gebouw ligt aan een fietsroute over het voormalige spoorlijntje tussen Harlingen en Anjum. In het voormalige retrade-gebouwtje is een informatie-vitrine ingericht, er ligt een stukje rails, er staan oude seinpalen. Aan het gebouw zelf hangen 'oorspronkelijke' uithangborden, binnen is de indeling bewaard gebleven, de oude vloer ligt er nog, inclusief uitgesleten drempels, en het vroegere loket is puntgaaf. De 'parel van Tzummarum', zo noemde de wethouder het gebouw bij de heropening in 2003 na een deels door Europa betaalde restauratie. Harmonie-korps Crescendo speelde, hetzelfde korps dat de opening van het station een eeuw eerder opluisterde. Een dag na de heropening waren de inwoners

Geopend
1902
Gesloten
1940
Architect
onbekend
Huidige functie
Adviesbureau

van Tzummarum welkom. Ze kwamen allemaal. Bij de opening was ook mevrouw Terpstra aanwezig. Ze werd in haar rolstoel door haar voormalige woonhuis gereden. Ze kon zelf niet meer zeggen wat ze van de metamorfose vond, maar haar kinderen waren onder de indruk. 'Zo mooi hebben wij het hier nooit gezien', zeiden ze. De weduwe Terpstra had het pand in zekere zin gered; ze weigerde jarenlang hardnekkig het verwaarloosde huis te verlaten. Pas toen het gebouw in de jaren tachtig werd uitgeroepen tot rijksmonument, liet het toenmalige gemeentebestuur de slooppianiën varen. Mevrouw Terpstra was er in 1958, na de dood van haar man, met haar twaalf kinderen komen wonen. Ze verbouwde groente rondom het huis. In de voormalige wachtkamer en in de gangen liepen schapen. Aan opknappen of verbouwen was de weduwe Terpstra nooit toegekomen. Alle inpanidige, oorspronkelijke details bleven daarom bewaard. Toen mevrouw Terpstra in 2001 uiteindelijk dan toch naar

het bejaardenhuis ging, maakte de Stichting Dorp en Bedrijf Friesland (DBF) een restauratieplan. Het pand werd bestemd als bedrijfsruimte. En zo verhuisde B&T in 2003 van Franeker naar Tzummarum, waar vroeger treinen stopten met wel twintig voor aardappelen bestemde wagons. Merlijn Tishauser: 'In Franeker groeiden we uit ons jasje. En dit pand past prima bij ons. Het straalt ouderwetse kwaliteit uit, terwijl toch alle moderne voorzieningen aanwezig zijn. Wij doen veel met internet, we hoeven dus niet in de stad te zitten. En mensen die hier trainingen volgen, vinden dit juist fantastisch.'

B&T, leverancier van 'software voor persoonlijke ontwikkeling', probeert de plaatselijke middenstand en het verenigingsleven te steunen. 'We kopen zoveel mogelijk bij de plaatselijke bakker, we sponsoren de harmonie.' Die houding levert ook wat op. 'Laatst had iemand hier 's avonds een deur open laten staan. Ik werd gelijk door drie verschillende mensen gebeld.' ■

Treinen stoppen er nauwelijks nog. Veel voormalige NS-stations hebben een andere functie gekregen: bedrijf, museum, atelier, kerk. Aflevering 5: de campingreceptie in Eext.
Door Caspar Janssen Foto Harry Cock

Kantine in een oude wagon

Het lijkt een villa van de Amsterdamse school, het huis van Han en Karen Schuiling, dat tevens dienst doet als receptie van hun camping De Schoopvolte. Dat doet wat vreemd aan, midden in de Drentse bossen bij het plaatsje Eext. Het is ook moeilijk voor te stellen dat dit gebouw oorspronkelijk een trein-station was. Dat hier dus een spoorlijn heeft gelopen. Toch is het allemaal zo. Al is het niet bekend wie de architect was van het station, van welk type er geen tweede bestaat in Nederland. Han Schuiling weet nog dat er goederentreinen stopten bij de Eexterhalte, aan het traject tussen Assen en Stadskanaal. 'Ik heb hier als jongetje nog kunstmest uit treinen gescheept.' Zijn opa begon in 1969 een camping op het terrein waar het spoorlijntje doorheen liep. In het oude stationsgebouw – dat rond 1947 zijn functie verloor – huisvestte hij personeel. Op het rangeerterrintje plaatste hij oude treinstellen, die dienst gingen doen als kampwinkel en toilet. Han Schuiling: 'Mijn opa

Geopend
≈ 1923
Gesloten
≈ 1947
Architect
onbekend
Huidige functie
campingreceptie, huis

was slim. Als er wielen onder zaten, had je geen vergunning nodig.' Zelf schoot de jonge Han Schuiling zowat alle onderdelen van de treinwagons met zijn windbuis kapot. 'Waardevolle onderdelen gingen allemaal naar de oud-ijzerboer. Nu heb ik spijt als haren op mijn hoofd.' Een paar oude meters en seinlampen bleven nog gespaard en die heeft Han Schuiling een mooi plaatsje gegeven in zijn 'jongenskamer' in de voormalige opslagruimte van het station. Op een ochtend, begin jaren zeventig, kwam de NS opeens de rails weghalen, weet Schuiling nog. Alleen de stukjes rails onder de oude wagons (een ervan heet nu bar/kantine De Halte), bleven liggen. 'Een oudere man vertelde me later dat de trein hier vroeger zo langzaam reed dat je aan de voorkant kon uitstappen, een dode haas uit het bos kon halen, om dan achter weer in te stappen.' In 2000 kochten Han en Karen Schuiling de camping en het huis van zijn oma, die eigenaar was. Tot dit

jaar waren ze bezig met de renovatie. 'We zijn helemaal verliefd op dit huis', zegt Karen Schuiling. Dat moest ook wel, want het gebouw was zwaar in verval (Han Schuiling: 'Vanaf eind jaren veertig woonden hier tijdelijke huurders') en bij het opknappen moesten de Schuillings rekening houden met de eisen van monumentenzorg. Aan weinig is nog te zien dat hun huis een station was. Han Schuiling: 'Er ligt hier een prachtige tegelvloer, maar die was in zo'n slechte staat dat we er een houten vloer over hebben gelegd. De plek op het perron waar vroeger een bankje stond, is nu deel van een uitbouw. Alleen het oude loket is nog te herkennen. Daar, waar vroeger een groot, breed raam was, hangt nu een plattegrond van de camping. In de voormalige wachtruimte lopen gasten in en uit om zich aan en af te melden, te betalen, te klagen over nachtelijke herrie of zomaar een praatje te maken. 'Het is hier een komen en gaan,' zegt Karen. 'Zo moet het toen ook geweest zijn.' ■

Bijna 800 voormalige NS-stations hebben een andere functie gekregen: woning, bedrijf, museum, atelier, kerk. Aflevering 1: restaurant De Verloren Koffer in Lisse. Door Caspar Janssen Foto Jean-Pierre Jans

Buffet tussen koffers en tulpen

Het oude loket is geblokkeerd door het visbuffet. En ook het drankenbuffet staat in de hal. Dat is gek, voor een restaurant. Aan de andere kant van het raam, boven op het oude loket zelf, staan 's avonds de andere gerechten opgesteld. De ruimte, waar vroeger ook de wissels van het spoor werden bediend, heet nu de 2e Klas Wachtkamer. De andere betzaaltjes heten – niet onlogisch – 1e Klas Wachtkamer en 3e Klas Wachtkamer.

Het kostte John Nederstigt (49) nog heel wat hoofdbreken om een formule te bedenken waarmee hij in het oude station van Lisse een renderend horecabedrijf kon beginnen. Het station uit 1905 was sinds 1945 niet meer officieel in gebruik. Wel stopten er nog een tijdje speciale treinen met bezoekers voor de nabijgelegen Keukenhof. Toen de NS het vervallen gebouw begin jaren negentig wilde slopen, kwam de Vereniging Oud-Lisse in het geweer. De vereniging wist de NS te bewegen het station te verhuren en restaureerde het gebouw.

Geopend
1905
Gesloten
1945
Architect
D.A.N. Margadant
Huidige functie
Restaurant

Nederstigt werd in 1994 onderhuurder op de begane grond. De moeilijkheid was: de keukenruimte was klein en van de drie kleine 'wachtkamertjes' mocht hij niet één groot restaurantgedeelte maken. Hij bedacht een buffetrestaurant, op die manier konden de gerechten overdag worden bereid. En de aparte eetkamers bleken uitermate geschikt voor groepen. In een doorwaakte nacht bedacht Nederstigt de naam voor het restaurant: De Verloren Koffer. In de 2e Klas Wachtkamer liet hij een grote muurschildering maken van een wachtende trein en een vrouw met koffer op het perron. Hij tikte wat oude reiskoffers en andere spoorattributen op de kop en de bewaard gebleven details – de ornamenten met tulpenschilderingen, de banken in de 3e Klas Wachtkamer – deden de rest. Een restaurant in 'spoorse stijl' was geboren. Van de bovenbuurman, de oude stationschef, kreeg hij de oude stationsklok van station Bloemendaal cadeau, die hangt nu boven de ingang. Het perron werd een terras.

Het succes was overweldigend. 'In het eerste jaar hadden we lange wachttijden. Mensen uit Lisse wilden zien hoe hun oude station eruit zag. En er kwamen spoorfreaks uit het hele land. Iedereen bracht reiskoffers mee. Ik wist niet waar ik ze kwijt moest.' Later liep de klandizie wat terug, maar sinds de koks kans zagen de hoofdgerechten toch à la minute te bereiden, heeft De Verloren Koffer over belangstelling niet meer te klagen.

Met het overlijden van de voormalige stationschef, twee jaar geleden, kwam ook de bovenverdieping vrij. Nederstigt wil er graag een wijnbar beginnen, maar hij moet wachten op de uitkomst van een conflict tussen de NS en de Vereniging Oud-Lisse. De NS wil het door de vereniging gerestaureerde gebouw verkopen (aan John Nederstigt), de vereniging houdt vast aan het huurcontract en wil blijven onderverhuren. De rechter doet binnenkort uitspraak. Nederstigt: 'Ik sta te popelen om te beginnen met een grote onderhoudsbeurt.'

Treinen stoppen er nauwelijks nog. Veel voormalige NS-stations hebben een andere functie gekregen: bedrijf, museum, atelier, kerk. Aflevering 4: Het Spoorhuiske in Denekamp.

Door **Caspar Janssen** Foto **Harry Cock**

Van pisbak tot wereldtoko

In het weekend is er van alles te doen rondom het Spoorhuiske in Denekamp. 'Condooms, beha's, onderbroeken, ik vind het hier allemaal op maandagochtend', zegt Bärbel Kattenbelt, uitbaatster van de wereldwinkel die in het voormalige stationsgebouwtje is gevestigd. De maaginhoud van plaatselijke jongeren treft ze ook aan, in alle denkbare vormen. Een enkele keer gaat er een steen door de ruit van het gebouwtje.

Die stenen zijn voorhanden omdat er huizen worden gebouwd naast het voormalige stationnetje van de 'Stoomtramweg Gronau-Oldenzaal-Denekamp'. Het gebouwtje is vanwege die bouwplaats bijna geheel aan het zicht onttrokken. Dat is ook de reden dat het doordeweeks juist erg rustig is bij 'wereldtoko het Spoorhuiske'. Kattenbelt: 'We zijn onzichtbaar geworden. Toeristen weten ons niet meer te vinden. De omzet is tot het nulpunt gedaald.'

Het Spoorhuiske was al eens eerder bijna aan uitverpelen ten onder gegaan. Nadat het stationnetje van Denekamp in 1942 op last van de Duitse bezetter definitief gesloten was – in 1936 was het perso-

Geopend
1903
Gesloten
1942
Architect
onbekend
Huidige functie
wereldwinkel

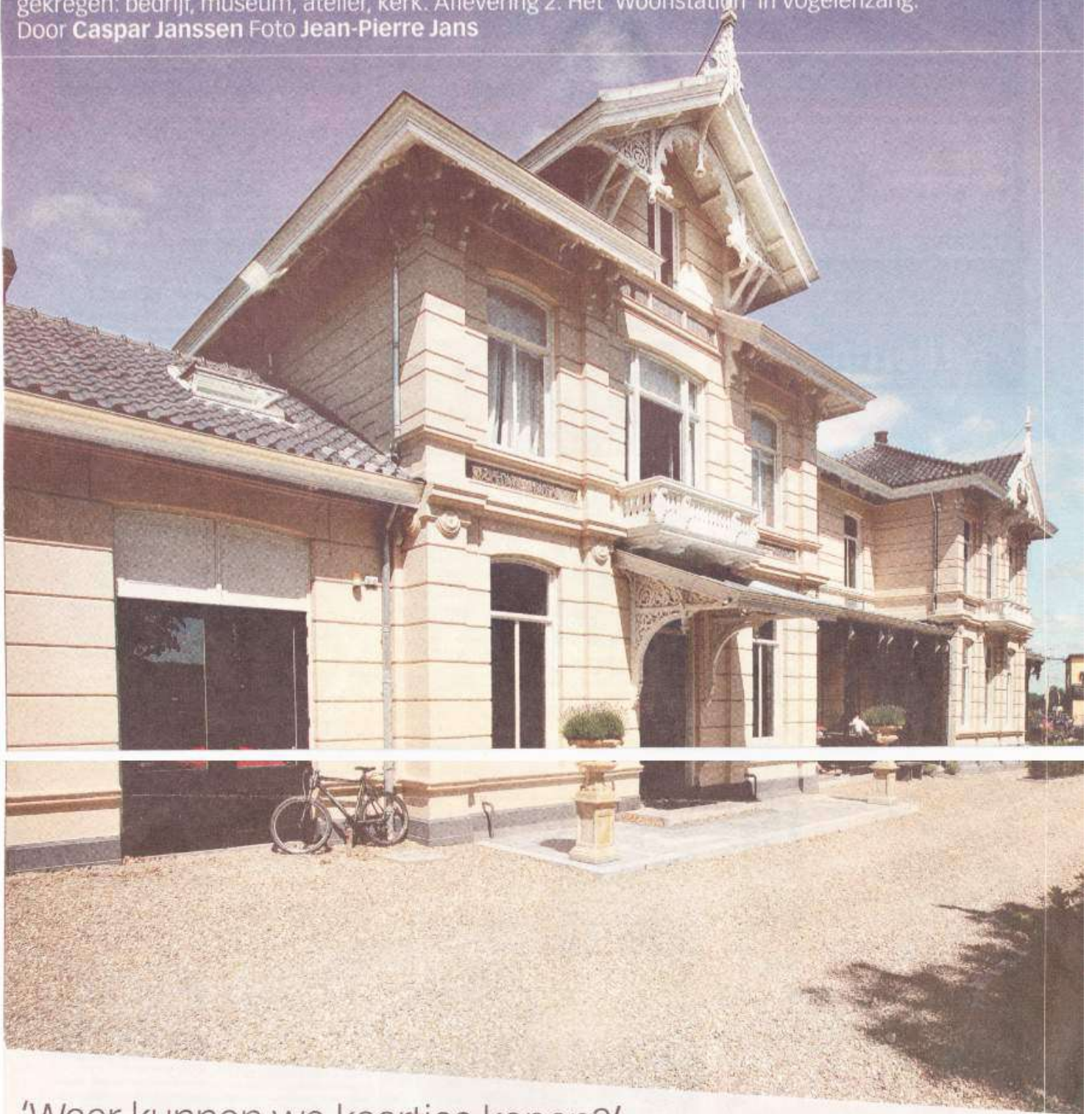
nenvervoer al gestopt – kreeg het mini-gebouwtje een woonfunctie. De laatste bewoner was wereldreiziger en fotograaf Anton Damhuis. Een markante Denekamper, zeggen Denekampers. Hij zorgde alleen slecht voor zichzelf en voor zijn onderkomen. Damhuis had de neiging zijn plas te doen tegen de kalkstenen buitenmuur naast de deur van zijn huisje. Toen hij in 1991 overleed, stond het gebouwtje op instorten. 'Hij had bijna zijn eigen huis omver gepiest', bevestigt C. Busscher, die het verwaarloosde stationnetje een paar jaar later – toen hij in Denekamp kwam wonen – ontdekte en een reddingsactie op touw zette. Busscher, in het dagelijkse leven politiefichef in Oldenzaal, kreeg de burgemeester en wethouder mee, de Rabobank deed een gift, en een aantal Denekampers zette zich belangeloos in om het oude stationnetje te restaureren. Dat viel nog niet mee. Het gebouwtje mag dan piepklein zijn, volgens Busscher haalde de gemeente er drie vrachtwagens aan troep uit. 'En alles was in slechte staat.' Maar de moeite loonde. Het oude loket kwam vanachter een muur tevoorschijn, de oude

balken waren verborgen achter een verlaagd plafonnetje. Nu heeft het gebouwtje weer de knusheid die het in de jaren twintig en dertig had, toen toeristen met het treintje naar Denekamp kwamen. Er staat ook weer een kachel.

Het gebouwtje was in 2001 klaar en het was logisch dat de wereldwinkel er een plek kreeg. Bärbel Kattenbelt: 'Toen was het station de verbinding met de buitenwereld, nu koop je hier spullen uit de Derde Wereld.'

Busscher en Kattenbelt hebben goede hoop dat het nog helemaal goed komt met het gebouwtje. Busscher: 'Dit wordt straks weer een plein. Met het stationnetje als middelpunt.' Busscher heeft nog grote plannen. Het liefst laat hij een stuk rails leggen bij het gebouwtje en hij wil een wandelroute over het voormalige spoortraject. En Bärbel Kattenbelt wil een terrasje beginnen, waar wandelaars Max Havelaar koffie kunnen drinken. Die koffie is nu even uit het assortiment verdwenen. 'We gingen steeds over de houdbaarheidsdatum heen.' ■

Treinen stoppen er nauwelijks nog. Veel voormalige NS-stations hebben een andere functie gekregen: bedrijf, museum, atelier, kerk. Aflevering 2: Het 'Woonstation' in Vogelenzang. Door Caspar Janssen Foto Jean-Pierre Jans

'Waar kunnen we kaartjes kopen?'

Lampje stuk, stelt Jantien Lindemans routinematig vast, als ze voorgaat in haar open-haardenhandel Het Schouwspel, in twee loodsen van het voormalige station Vogelenzang-Bennebroek. Ze is wel wat gewend. In de winter, als de vorst in de grond zit, merk je nog nadrukkelijker dat je pal naast het spoor je bedrijf hebt. Er komt soms zomaar een spiegel van de muur. 'Het kan hier echt flink trillen.' Een ander nadeel: het spoor trekt zelfmoordenaars aan. 'En ze maken hier ook bruidsreportages op het perron. Ik hou dan altijd mijn hart vast. Stel dat zo'n jurk over de rand valt en er komt een trein aan.' Vier jaar geleden konden Jantien Lindemans en Renée de Kuyper het voormalige station, na lang getouwtrek, kopen van de NS. Nu noemen ze het gebouw Het Woonstation. De twee voormalige stewardessen hebben naast de open-haardenhandel op de begane grond een interieurwinkel en interieuradviesbureau (Het Seinhuys) op de eerste verdieping. Lindemans' zus Alexandra is een lunchroom begon-

Geopend
1880
Gesloten
1944
Architect
D.A.N. Maingardant
Huidige functie
Winkels, lunchroom

nen in de voormalige wachtkamer derde klasse (De Wachtkamer). Jantien Lindemans en Renée de Kuyper herstelden het station zoveel mogelijk in oude staat. Een ambitieus project, want de meeste 'spoorse elementen' waren in de decennia daarvoor vakkundig gesloopt. Dat weet Lindemans zo goed omdat ze in en rond het station opgroeide. Het gezin Lindemans woonde bijna tegenover en haar ouders begonnen hier in de jaren zestig een open-haardenfabriekje. 'Kijk', wijst ze, in de hal van Het Woonstation, 'deze twee loketten heeft mijn moeder nog eigenhandig gered. Ze begonnen hier op een dag alles weg te zagen. Mijn moeder kon nog niet ingrijpen.' De NS 'schoffelde' zelfs het oude serre-achtige gebouwte weg, dat dienst deed als retraite (toilet). 'Een schitterende serre, met prachtig tegelwerk en veel hout. De NS vond het te duur in onderhoud.' De nieuwe eigenaressen lieten de serre aan de hand van de oude foto's opnieuw bouwen, nu met ramen.

Wat er nog wel was bewaard, hebben Lindemans en De Kuyper goaccentueerd. Met het afkrabben van de verf boven de loketten kwam het woord 'plaatskaartenkantoor' tevoorschijn. Ze restaureerden de monumentale stationsvloeren en zetten de houten wachtbankjes terug op hun oorspronkelijke plaats. Het waren, op z'n zachst gezegd, eenervende jaren, zegt Lindemans. Ze rept van een 'ontdekkingsreis' (er kwamen vier verschillende plafonds tevoorschijn), van 'monnikenwerk', van 'gedoe met vergunningen' (het pand is rijksmonument) en van een project 'dat totaal uit de hand liep'. 'We wilden het helemaal goed doen. Dus ook de koven in de muren en ramen wilden we terug in oude stijl.' Hun eigen enthousiasme ('we zijn nu ook spoorgek') en perfectionisme hadden tot gevolg dat hun budget flink werd overschreden. Maar nu is er dan ook wat. Grootste compliment: 'Er komen hier af en toe mensen die vragen waar ze kaartjes kunnen kopen.'